

ספרי' — אוצר הספרים — לויבאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ג' תמוז - חוקת

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כה

(תרגום הפשו)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים ושש לבריאה

לעילוי נשמת

הו"ח וכו' ר' מנחם מענדל הלוי

ב"ר לייב יואל הלוי ע"ה

נפטר ביום י"ב אייר ה'תשנ"ז

וזוגתו מרת רחל בת ר' מרדכי ע"ה

נפטרה ביום ט' תמוז ה'תש"ס

קאטש

ת. נ. צ. ב. ה.

נדפס ע"י בנם

הרה"ת ר' ברוך שמעון הלוי וזוגתו מרת פנינה

ומשפחתם שיחיו קאטש

ולזכות נכדם

הת' שאלתיאל משה חזקיהו הלוי בן פנינה שיחי'

לרפואה שלימה וקרובה תיכף ומיד ממש

כתובתינו באינטרנט: <http://www.torah4blind.org>

א. ג' תמוז – בפרשת חוקת

ג' תמוז, היום שבו שוחרר כ"ק מורייחו-הרבי מבית הסוהר, חל, (בחלק מן השנים, סמוך ל)שבת פרשת חוקת – לפעמים בשבוע של פרשת חוקת, ולפעמים בימים ה"מתברכים" משבת פרשת חוקת.

לפי אמרתו המפורסמת של השל"ה², שכל מועדי השנה – כולל המועדים דרבנן – נרמזים בפרשיות התורה הנקראות בשבתות שבהן חלים מועדים אלו, מובן, שבפרשת חוקת יש רמז לגאולה של ג' תמוז.

ב. ג' תמוז – התחלה; י"ב-י"ג תמוז – שלמות הגאולה

בגאולתו של הרבי היו, באופן כללי, שני שלבים: בג' תמוז הוא שוחרר מבית הסוהר, אך נשלח לגלות לשלש שנים. רק לאחר מכן, ב"י"ג תמוז הוא שוחרר לגמרי, גם משליחתו לגלות, ויכול היה לשוב לביתו.

יוצא מכך, שבג' תמוז היתה התחלת הגאולה, ובי"ג תמוז היתה שלמות הגאולה.

ולכן יש מעלה בג' תמוז על-פני י"ב-י"ג תמוז:

אמנם, חג הגאולה נקבע דוקא לי"ב-י"ג תמוז, כי "חג" ושמחה גלויה קובעים כאשר הגאולה היא בשלמות,

[בדומה לברכת הגומל, אשר הרבי בירכה רק לאחר הגאולה בי"ב תמוז³, כיון שאי אפשר לברך ברכה זו "עד שיצא מהסכנה לגמרי.. עד שיחזור לבוריו לגמרי"⁴]

אך בעצם הגאולה יש מעלה דוקא בהתחלת הגאולה על-פני שלמות הגאולה. כי, בנוסף לכך שבהתחלה יש מעלה של שבירת הקשיים של "כל התחלות קשות"⁵, הרי בנוסף לכך בהתחלת הגאולה מתרחש שינוי והפיכת המצב מגלות לגאולה,

[ובמיוחד בענינו, כאשר⁶ שינוי המצב בפשטות, אשר התרחש על ידי הגאולה בג' תמוז – שחרור מבית הסוהר (במיוחד במצבה של המדינה היא בימים ההם)⁷ ומעבר אפילו למצב של גלות בעיר רחוקה – היה עצום, מכמה בחינות, יותר מאשר ההבדל בין שהייתו בגולה לבין יציאתו הפשי לביתו, במיוחד כאשר גם בהיותו בביתו הוא היה נתון תחת השגחתו של השלטון ההוא].

הרי בנוסף לכך ידוע, שבהתחלתו של כל דבר כלול הדבר כולו. כפי שאנו מוצאים בענין של ראשי תיבות – שהוא על-פי התורה ומופיע גם בתורה⁸ – שהאות הראשונה של המלה רומזת למלה כולה⁹, וכדומה¹⁰. וכך בענינו: גאולתו של הרבי נרמזת ו"כולה" בשלמותה בהתחלתה בג' תמוז.

ג. מסירות נפש ללא חישובים ומגבלות

מאסרו וגאולתו של הרבי קשורים, באופן כללי, לעבודתו בהרבצת התורה והחוקת היהדות והפצתם במדינה ההיא, אשר דרשה בימים ההם מסירות נפש בפועל.

יותר מכך: כאמור מספר פעמים¹¹, לא

(5) מכילתא (ורש"י) יתרו יט, ה.
 (6) ראה בזה – לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 298. ועוד.
 (7) שאו היתה סכנת נפשות ממש, כדלקמן ס"ה.
 (8) ראה שבת קה, רע"א: מנין ללשון נוטריקון מן התורה כו'. ובכ"מ.
 (9) עיין שער היחוד והאמונה פ"ב. ועוד.
 (10) כמו ענין, "ראש השנה" שבו כלול החיות של כל השנה (לקו"ת ר"ה נג, ד. שם נח, א. עטרת ראש בתחלתו בארוכה. ועוד).
 (11) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 328 ואילך. ועוד.

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

קבצים גרפיים וקבצי טקסט:

דבר מלכות: שיחות כ"ק אד"ש מה"מ מהשנים תנש"א-תשנ"ב.

יחי המלך: קונטרס שבועי, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

המעשה הוא הניקר: לקט הוראות למעשה בפועל משיחות כ"ק אד"ש מה"מ (החל משנת תשמ"ח). שיחות הגאולה: גיליון שבועי של ימות המשיח, בהוצאת "האגודה למען הגאולה האמיתית והשלמה".

מעייני חיי: גיליון שבועי לילדים, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

האמונה הטהורה: גיליון שבועי בעניני אחרית הימים.

קבצים גרפיים בלבד:

לקוטי שיחות: שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ היו"ל לקראת כל שבת ב-770,

על-ידי "ועד להפצת שיחות".

חדש לקוטי שיחות (מתורגם): שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ הנדפס בספרי

לקוטי שיחות, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

להקהיל קהילות: גיליון שבועי מתורתו של משיח בעניני הקהלות קהילות בשבת,

בהוצאת צ"ח העולמית, ניו-יורק.

קבצי טקסט בלבד:

פנימיות: ירחון לבני הישיבות, בהוצאת מרכז את"ה בארץ הקודש.

ליקוט ניגונים: שתי חוברות על הניגונים שניגן וביאר כ"ק אד"ש מה"מ, בהוצאת קה"ת (תשנ"ב).

דרך הישרה: (אידיש) קונטרס מיוחד לילדים, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

לעבן מיט דער צייט: (אידיש) קטעים לפרשת השבוע מתוך הספר, בהוצאת ישיבת

"אהלי תורה", ניו-יורק.

דבר תורה: (אידיש) דף שבועי לילדים, היו"ל על-ידי מוסד חינוך "אהלי תורה", ניו-יורק.

כמו-כן ניתן להוריד באתר את "קונטרס בית רבינו שבבבל"

ושיחת ש"פ שופטים ה'תנש"א

מדור מיוחד לספרים וחברות באנגלית בעניני גאולה ומשיח!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

אחד האנשים שביצע בפועל את מאסרו של הרבי אמר לו, שאם הוא לא יסכים לנסוע ביום חמישי בערב ולהגיע בשבת לקאסטראמא, הרי שהלה לא ישחררו כלל מן המאסר. על כך השיב הרבי, שהוא מוכן להישאר במאסר זמן רב ככל שיהיה, אך בשבת הוא לא יסע בשום אופן!

ה. סכנה ודאית אל מול ספק נסיעה בשבת

דרך זו של עמידה בתוקף על אי-נסיעה בשבת, טעונה הסבר:

על ידי אי-הסכמתו לנסוע מיד לקאסטראמא, כאשר כבר הסכימו לשחררו מבית הסוהר, ונכונותו להישאר במאסר, הכניס הרבי את עצמו מיידיית למצב של ודאי סכנה:

מלכתחילה הרי נקבע לו גזר דין של היפך החיים ר"ל, ורק על ידי שתדלנות בטלו גזירה זו והמירוה לעונש קל יותר של עשר שנים, ולאחר מכן שלש שנים בגלות. גם לאחר זאת, הרי אלו אשר גזרו את דינו מלכתחילה כדלעיל לא שינו את דעתם, אלא שמדרגים גבוהים יותר בממשל הכריחו שבהישארם בתפקידם ובעוצמתם הרי הם יבטלו פרט זה וישחררו את הרבי מן המאסר, ואם כך מובן, שהישארותו ברשותם בבית הסוהר במצב זה היא סכנת נפשות ממש. במיוחד כאשר עצם סירובו של הרבי לנסוע בשבת עוררה אצלם כעס נוסף ועצום: מרידה נגד פקודתם, פירסום בבית הסוהר שלהם אודות שמירת שבת בהיקף נרחב בין כל הפקידים והאסירים, ומניעת ביצוע מזימתם לגרום לכך שהרבי יסע בשבת¹⁴.

מצד שני, כיון שהיציאה מבית הסוהר היתה צריכה להיות ביום חמישי, הרי חילול השבת היה (א) לא באותו זמן בכלל, (ב) בגדר ספק, וכמה ספקות בכלל. שהרי לאחר השחרור ביום חמישי היתה אפשרות גדולה יותר של השתדלות, ובהנהגתו של הרבי,

היתה זו מסירות נפש רגילה, אלא מסירות נפש בלי שום מגבלות וחשובים. אילו היו עורכים חישובים אם יש סיכויים להצליח בעבודה זו בדרך הטבע, וכדומה, לא היה מקום לעסוק בה, ובודאי שלא למסור את הנפש על כך, וכל-שכן וקל-וחומר¹² – לא לסכן את חיי תלמידיו ושלוחיו למען עבודה זו.

ואופן זה של מסירות נפש, ללא כל חישובים, היה ניכר בגלוי בהנהגתו של הרבי בכלל, ובמיוחד בקשר לגאולתו בג' תמוז, עד אשר עצם ה"תאריך" של ג' תמוז (בקשר לגאולה) מזכיר את מסירות נפשו, כפי שיוסבר להלן.

ויש לומר, שהקשר של גאולת ג' תמוז לדרגה זו של מסירות נפש, ללא שום הגבלות של "חישובים ושיקולים", נובע מכך שבהתחלת הגאולה היתה צריכה לבוא לידי ביטוי המשמעות הכללית של המאסר והגאולה.

ד. "מוכן להישאר במאסר, ובלבד שלא לנסוע בשבת"

הרבי, בעל הגאולה והשמחה, סיפר¹³, שביום חמישי, א' דראש חודש תמוז, לפני הצהריים, בישרו לו על שחרורו מבית הסוהר ועל שליחתו שלש שנים לגלות בעיר קאסטראמא. עם זאת הודיעו לו, שביום שחרורו מן המאסר, יותר לו לבלות שש שעות עם בני ביתו והזוהירו אותו שבערב יהא עליו לעזוב את עירו ולנסוע לקאסטראמא.

כיון שהיה זה ביום חמישי, שאל הרבי: מתי יגיע לקאסטראמא? והשיבו לו, שהוא יגיע לשם בשבת. הרבי אמר, שבשבת לא יסע בשום אופן. ורק לאחר מאמצי השתדלות מיוחדים אצל גורמי הממשלה, הצליחו להביא לידי כך, שהרבי יוכל לנסוע ביום ראשון, ג' תמוז, ועד אז הוא נשאר במאסר.

לעילוי נשמת

ר' נתנאל ב"ר אפרים ע"ה נסים
נפטר ביום ט"ז סיון ה'תשס"ה
ת. נ. צ. ב. ה.

ולזכות

זוגתו מרת דבורה תחי נסים
לאורך ימים ושנים טובות עד ביאת
גואל צדק, ומתוך בריאות הנכונה

נדפס ע"י ילדיהם

ר' עמוס וזוגתו מרת רישא שיחיו נסים
ר' אפרים וזוגתו מרת מריטה שיחיו נסים
ר' דוד וזוגתו מרת אורה שיחיו בורק

12) ראה לקו"ש שם ע' 330.

13) ראה ספר השיחות תש"א ע' 139. ס' התולדות שם ע' 212 ואילך. לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 44.

14) ראה ס' התולדות שם.

שהוא לא יהוייב לנסוע מיד באותו ערב. ואף אילו לא היו מצליחים בכך בזמן קצר זה, הרי נשארה יממה של נסיעה עד שבת, ובמשך זמן זה היתה אפשרות לנסות ולהשיג אישור לעצירתו באמצע הדרך עד לאחר שבת.

ואף אילו היה מוכרח להישאר ביום השבת בקרון הרכבת, הרי הוא בגדר אנוס, והוא איסור דרבנן בלבד – איסור תחומין¹⁵, שהרי הימצאות ברכבת אינה עשיית מלאכה.

ואם כך, תמוה ביותר, לכאורה: מדוע התייצב הרבי בכל תוקף נגד נסיעתו בהכניסו את עצמו מיידית למצב של סכנה. לכאורה,

(15) ראה שו"ת חתם סופר ח"ו סי' צו (ובעוד אחרונים) דברכת ליכא אלא משום איסור תחומין, וראה שו"ע אדה"ו סת"ד ס"ב „שנהגו כהאומרים שעכשיו אין לנו רשות הרבים גמורה”, ובמילא אין איסור תחומין של תורה, אלא דרבנן.

אבל אין לומר דכאן מותר, דכיון שהוא למעלה מיו"ד שהוא רק ספק, ובספק דרבנן מקילין (שו"ע אדה"ו סת"ד ס"ג, סת"ד ס"ג) – כי ברחב ד' יש תחומין גם למעלה מיו"ד (שו"ע אדה"ו סת"ד ס"א), שלכן הולך בקרון אע"פ שגבוה י"ט יש בו משום תחומין (שו"ע אדה"ו סת"ד ס"ז). וראה גם שו"ת חת"ס שם, שו"ת שואל ומשיב חמישאה ס"ג ועוד (כמה מהם נסמנו בכף החיים סת"ד אות ה).

אבל להעיר משו"ת חת"ס שם סצ"ה שמחלק בין קרון ע"י בהמות, שרק בזה אמרינן כארעא סמיכתא משום שא"א שיתלך י"ב מיל כ"ו בלי שתעמוד – וקרון שהקיסור מוליכו שאין אומרים בזה (כשאינו עומד*) כארעא סמיכתא, והאיסור ברכבת הוא רק משום ספיקא [אי משום כל תיקו דאיסורא (בנדו"ד, אי יש תחומין למעלה מיו"ד) לחומרא אפי' בדרבנן, או מפני שלהרמב"ם חוץ ליי"ב מיל דאורייתא וספיקא לחומרא]. ולסברא זו, מכיון שאדה"ו פסק (כנ"ל) אשר (א) בזמן הזה שאין רה"ר גמורה אין תחומין של תורה, (ב) למעלה מיו"ד בספק דרבנן מקילין** – לכאורה מותר להפליג לפני השבת (ראה סת"ד ס"ה שם). ולהלכה כבר אסרו באחרונים בפשטות הנסיעה ברכבת הברזל וכיו"ב בשבת (כנ"ל). ואכ"מ.

(* וצדיק בירוד בנדו"ד (נסיעת כ"ק מו"ח אדמו"ר לקאטטראמא) – האם היתה הרכבת עומדת באמצע הדרך (בשבת).

(**) ולהעיר משו"ע אדה"ו סת"ד ס"ב „קב"א סק"ג דאף גבי קרון אף למ"ד י"ב מיל דאורייתא אין איסור דאורייתא דלכ"ע לא שייך תחומין כשהספינה הולכת ע"ש. וכבר העיר בס' וכוון יוסף (ברדיבוב, תרפ"ט) אתו ריא שלכאורה זה סותר פסק אדה"ו בס' רטו שם דבקרון יותר מו"ב מיל (להאומרים שהוא מה"ת) יש תחומין מה"ת ואכ"מ.

היה עליו ראשית כל לצאת מיד מסכנה זו של בית הסוהר, ורק לאחר מכן לחפש דרכים להימנעות מנסיעה בשבת?

ו. מסירות נפש בכל הענינים

מסירות נפש כזו ראו אצל הרבי בכל גישתו לעבודה של הפצת התורה וחיוזוק היהדות במדינה ההיא.

כאמור מספר פעמים¹⁶, נהג הרבי במסירות נפש זו לא רק בענינים שחייבים למסור עליהם את הנפש, אלא אף בענינים שהם בבחינת „הרשות בידו”. יותר מכך: כפי שכבר הוסבר פעם בהרחבה¹⁷, היתה לו מסירות נפש גם לענינים אשר כמה גדולי וחכמי ישראל סברו שאין למסור עליהם את הנפש.

כאשר מדובר בעבודה הכללית של הרבי במדינה ההיא, עדיין ניתן להבין מדוע נהג באופן זה. כי בראותו שמצבם של ישראל שם הוא כך, שעצם קיומם של יהודים ושל יהדות שרוי בסכנה עצומה – שלא יכבה נר ישראל ח"ו, ובהכירו בשליחותו כנשיא ישראל, אשר צריך לדאוג לקיום עם ישראל, לא התחשב הרבי במסירות נפשו עבור ישראל בשום חישובים או הגבלות.

אך בעניננו, כאשר אין מדובר בענין הנוגע ל„טובת” הרבים והציבור, אלא בשאלה הקשורה, לכאורה, רק למעשיו באופן פרטי – אם יסע אז לקאטטראמא אם לאו – מדוע נהג הרבי גם במקרה זה במסירות נפש כזו?

ואדרבה: על ידי פעולה זו הוא מעמיד בסכנה את כל עבודתו בהרבצת התורה וחיוזוק היהדות!

ז. קידוש השם או חילול השם

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

(16) ראה הנסמן בהערה 11.

(17) לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 348. וראה שם שו"ל שמסנ"פ דכ"ק מו"ח אדמו"ר או היתה כעין קנאות דפינחס, שמלכתחילה היתה „שלא ברצון חכמים .. אלו"י (שראו שצדק מלכתחילה – ע"י) שקפצה עליו רה"ק ואמרה והיתה לו גו" (ירושלמי סנהדרין פ"ט ה"ו), שכמה חכמי וגדולי ישראל סברו שאין לו למסנ"פ כו'. עיי"ש.

לעילוי נשמת
הרה"ח הת' אי"א רב פעלים ובעל מוץ
מטובי מקושרי רבותינו נשיאינו והולכי בדרכיהם,
דרך הקודש יקרא לה
ומשלוחי כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שיל"ו

לארצנו הקדושה ת"ו

הרב ר' מנחם מענדל

בהרה"ח ר' מנחם מענדל ומרת מארייאשא באדאנע ע"ה

פ ו ט ע ר פ א ס

נפטר ד' תמוז ה'תשנ"ה

🕯️ 🕯️ 🕯️ 🕯️ 🕯️

וזוגתו מרת לאה ע"ה

בת ר' בניציון ומרת שרה הי"ד

נפטרה ה' כסלו ה'תשס"ג

ת נ צ ב " ה

🕯️ 🕯️ 🕯️ 🕯️ 🕯️

נדפס ע"י צאצאיהם שיחיו

ולכל לראש המחשבה וההתבוננות לידע ולהכיר שעומדים כבר בהכניסה לימות המשיח, הנה זה בא, כיון שכבר כלו כל הקיצין, וכבר עשו תשובה, וסיימו כל עניני העבודה בשלימות, ככל פרטי הדברים האמורים לעיל] – כי, „היסח הדעת“ פירושו „למעלה מן הדעת“, היינו, שלאחרי שענין זה חודר בדעתו (ע"י המחשבה וההתבוננות כו'), ה"ז נעשה אצלו באופן שב(היסח ו)למעלה מן הדעת.

ובנוגע לפועל – למרות ה„שטורעם“ שבדבר בתקופה האחרונה בשנה זו, תהא שנת נפלאות אראנו, לאחרי ראיית הנפלאות המעידות שזוהי ה„שנה שמלך המשיח נגלה בו“, רואים שישנו קושי („עס קומט אָן שווער“) להחדיר ההכרה וההרגשה שעומדים על סף ימות המשיח ממש עד שיתחילו „לחיות“ בעניני משיח וגאולה . . והעצה לזה – ע"י לימוד התורה בעניני משיח וגאולה, כי בכח התורה (חכמתו של הקב"ה שלמעלה מהעולם) לשנות טבע האדם⁹, שגם כאשר מצד הרגש שלו נמצא עדיין ח"ו מחוץ לענין הגאולה (כיון שלא יצא עדיין מהגלות הפנימי), הרי ע"י לימוד התורה בעניני הגאולה מתעלה למעמד ומצב של גאולה, ומתחיל לחיות בעניני הגאולה, מתוך ידיעה והכרה והרגשה ש„הנה זה בא“.

(משיחות ש"פ בלק, י"ז (טוב) תמוז תנש"א)

9) תניא אגה"ק (קה, ב).

10) ראה דרזיל עה"פ לא-ל גומר עלי (ירושלמי כתובות פ"א ה"ב. וש"נ. והובא להלכה בש"ך (ושר"ע אדה"ו) י"ד סקפ"ט סק"ג (סקכ"ג)).

בענין זה לא עמדה לדיון השאלה אם למסור את הנפש למען השבת אם לאו, אלא ביתר עומק התעוררה כאן שאלה של קידוש השם או חילול השם: מטרת מאסרו של הרבי היתה להפריע לפעולותיו בהפצת היהדות. אילו יצויר שהרבי לא היה מתנגד מיד לפקודתם לנסוע מיד לאחר שהורו, כרצונם, שהרבי יסע בשבת – היה זה נצחון עבורם: הרבי „הסכים“ לנסוע בשבת.

כל השומעים על הסכמה זו, לא היו יודעים את כל החישובים והשיקולים הכרוכים בכך, שבחשאי ממשיכים בשתדלנות ובודאי יצליחו להשיג אישור שהרבי לא יסע בשבת וכו' – וכפי שהוסבר מספר פעמים, שכאשר מדובר על קידוש השם או חילול השם אין זה משנה אם מדובר על איסור המור ביותר או איסור קל ביותר, אלא מתחשבים רק בכך שאנשים אחרים עלולים להבין זאת כענין שלילי¹⁸.

ח. חטא מי מריבה – מניעת קידוש השם

זהו הקשר שבין ג' תמוז לבין פרשת חוקת: בפרשת חוקת¹⁹ מסופר על חטא „מי מריבה“, שבגללו נענשו משה ואהרן ש„לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ...“²⁰.

ולכאורה, אין מובן²¹: מה היתה חומרתו הגדולה כל כך של חטא זה, שבגללו לא נכנס משה לארץ ישראל? ובמיוחד, כאשר התורה מספרת על ענינים אחרים אשר משה נענש עליהם, אך למרות זאת לא נענש עליהם בעונש כה חמור. ודוקא חטא זה – השינוי של להכות את הסלע במקום לדבר אליו – הביא לגזירה חמורה זו, שלא ייכנס לארץ ישראל!?

ההסבר לכך נרמז בפסוק²⁰ „יען לא

האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל“, כפי שמבאר זאת רש"י, שמשום כך חטא זה חמור יותר מטענת משה רבינו כלפי הקדוש-ברוך הוא „הצאן ובקר ישחט להם“²², כי שם „לפי שבסתור חסך עליו הכתוב, וכאן שבמעמד כל ישראל לא חסך עליו הכתוב מפני קידוש השם“.

כלומר, כאשר מדובר על פעולה של קידוש השם או להיפך, יש משמעות לאופן שבו מתפרש המעשה על ידי אחרים.

ט. עמידה תקיפה מול הגויים

ויש להוסיף בכך ביתר עומק:

דרכו זו של הרבי, בהתייצבו נגד הפקודה של סוהריו, היתה אצלו לא רק בהוראות הקשורות בגלוי לעניני יהדות, אלא, כפי שסיפר הרבי²³, שהוא החליט בהחלטה תקיפה, שהוא כלל לא ייבהל ולא „יתרגש“ מהם, ולא רק שלא יתחשב בהם בדברים הקשורים בגלוי ליראת שמים.

ומפני התנהגותו זו הענישו את הרבי ביסורי גוף ר"ל, היכו אותו וכו'.

בדרכו זו הרי אינו קיים השיקול של קידוש השם או פגיעה בהרצת התורה וכו' – ומהו ההסבר לאופן זה של התנהגות הרבי?

גם ההסבר לדרכו זו נרמז מיד בשמה של הפרשה: „חוקת“, כפי שיוסבר להלן.

י. עבודת ה' באופן של חקיקה

אדמו"ר הזקן מסביר²⁴ ש„חוקה“ היא מלשון חקיקה.

מעלת החקיקה לעומת הכתיבה היא:

בכתיבה, האותיות הן בנוסף לקלף שעליו הן נכתבות. אמנם, באמצעות הכתיבה מתחברות האותיות עם הקלף, אך באופן שבו שני דברים מתאחדים. ולכן, יכול לחול בכך

22) בהעלותך יא, כב.

23) ראה תחילת הסיפור – במקומות שנשמנו בהערה

13.

24) לקו"ת פרשתנו (ג, א). וראה שם בחוקתי מה, א

ואילך.

18) ראה רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ה ה"א (אבל לא נאמר שיש לנסודו נפשו על הענינים שהובאו שם).

19) כ, ז ואילך.

20) שם, יב.

21) וכבר האריכו במפרשי התורה בזה.

התחלת ימות המשיח, על סף התחלת הגאולה, ותיכף ומיד המשכחה ושלימותה.

... כיון שעומדים על סף הגאולה שבאה תיכף ומיד ממש, מובן, שלימוד הלכות בית הבחירה בשנה זו צריך להיות באופן אחר לגמרי. . . ועוד ועיקר – שהלימוד הוא מתוך ידיעה והכרה בוודאות גמורה שאין זה „הלכתא למשיחא“, כי אם, הלכה למעשה בפועל ברגע שלאח"כ, כיון ש„מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל (כבר עתה למעלה, ותיכף) יגלה ויבוא משמים“ ברגע כמימרא!

וע"ד המדובר בתקופה האחרונה, בנוגע להוספה המיוחדת בלימוד התורה בעניני גאולה ומשיח – לא (רק) בתור „סגולה“ למהר ולקרב ביאת המשיח והגאולה, אלא (גם) בעיקר כדי להתחיל „לחיות“ בעניני משיח וגאולה, „לחיות עם הזמן“ דימות המשיח, עי"ז שהשכל נעשה ממולא וחדור בהבנה והשגה בעניני משיח וגאולה שבתורה, ומהשכל מתפשט וחדור גם ברגש הלב, ועד להנהגה בפועל במחשבה דיבור ומעשה באופן המתאים לזמן מיוחד זה, שעומדים על סף הגאולה, ומראים באצבע ש„הנה זה (המלך המשיח) בא“.

ויש להוסיף בביאור הצורך והמעלה דלימוד התורה בעניני משיח וגאולה ובנין ביהמ"ק השלישי ככניסה להתחלת ימות המשיח – ובהקדמה:

אף שאמרו חז"ל ש'משיח בא, בהיסח הדעת', אין זה בסתירה ח"ו למחשבה והתבוננות באופן של „דעת“ (שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאד ויתקע מחשבתו בחזק"ם) בעניני משיח וגאולה

- (5) פרשי ותוס' סוכה מא, סעי'א. ועוד.
- (6) לעיל ע' 40. ועוד.
- (7) סנהדרין צו, א.
- (8) תניא ספ"ג.

יא. מסירות נפש – עצם מהותו כך היתה דרכו של הרבי:

כיון שהתורה והמצוות היו אצלו באופן של חקיקה²⁷, לכן היתה לו מסירות נפש עליהן ללא כל חישובים²⁷, אם במקרה זה חובה למסור את הנפש לפי ההלכה, או שהדבר כדאי וכו',

מסירות הנפש על כך לא היתה אצלו ענין אחר שמחוצה לו, אשר אפשר לחשוב אם לקיימו, אלא היא התקיימה אצלו מאליה: כיון שעבודת ה' היתה חלק מעצם מציאותו, עד כדי כך שבלתי אפשרי להפריד ביניהם, הרי מחילא היו אצלו כל הענינים של עבודת ה' עד כדי מסירות נפש.

ולכן הוא מסר נפשו לא רק עבור ענינים הפוגעים בגלוי בעבודתו הרוחנית, אלא גם כדי לא „להיכנע“ לגויים שאסרוהו בכל צורה שהיא: אי-התחשבותו בהם לא נבעה משיקולים וכדומה, אלא בעצם מחותו הוא לא יכול היה להיכנע לפני אלו הפוגעים בעבודתו של הפצת התורה, כיון שעבודה זו היתה חקוקה כחלק ממנו, באופן של „חוקת“.

(משיחות ש"פ חוקת תשמ"א, תשמ"ג)

שינוי ואפילו ביטול – אפשר להפריד, למחוק, את האותיות מן הקלף.

לעומת זאת בחקיקה, האותיות אינן מציאות נפרדת מהדבר שבו הן נחקקות, אלא הן חלק ממציותו. ומשום כך בלתי אפשרי להפריד את האותיות מן האבן שבו הן חקוקות, כי שינוי באותיות הוא שינוי באבן.

וכך גם ברוחניות: כאשר עבודת ה' היא רק כדבר הנוסף למציאות האדם, אפשריים בה שינויים. ייתכן מצב שבו לא יקיימו ענין מסויים בעבודת ה', מכל סיבה שהיא, כולל אונס והכרח, ומציאות האדם לא „תשתנה“ על ידי כך.

אך כאשר עבודת ה' חקוקה במציאות האדם והיא חלק ממנו עצמו – או בלתי אפשרית הפרדותו מעבודת ה'. נטילת ענין מסויים של עבודת ה' ממנו היא פגיעה בעצם מציאותו, כשם שפגיעה בצורת האותיות של אבן יקרה מחייבת שבירת האבן היקרה²⁵.

ולפיכך, יהודי אשר עבודת ה' חקוקה בנפשו מוסר נפשו על כל פרט ופרט של יהדות, ללא כל חישובים²⁶, כי בלתי אפשרי להפריד בינו לבין פרט כלשהו בעבודת ה'.

הפשוט, חוקה שלמעלה מטעם. וראה בארוכה בכ"ו לקו"ש ח"י"ח [המתורגם] ע' 326 ואילך.
(27) להעיר מלקו"ת פרשתנו שם (נו, רע"ג): משה .. ונתנו מה ח"ע .. אותיות החקיקה.

(25) ושני שבירת הלוחות דאירע בזה נוס ד, לוחות נשברו ואותיות פורחות" (פסחים פו, ס"ב. הדא"ג מהרש"א שם) – אף שהיו אותיות החקיקה. ואכ"מ.
(26) וזהו ג"כ השייכות לתיבת „חוקת“ כפי פירושה

לזכות

כ"ק אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח

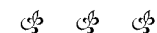

ויה"ר שעי' קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

הוספה

בשורת הגאולה

ל.

ע"פ כל הסימנים שבדברי חז"ל אודות דרא דעקבתא דמשיחא, דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות ו(כמילא) דור הראשון של הגאולה. . ובכל זה ניתוסף עוד יותר ע"י שלימות העבודה דהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה בחצי כדור התחתון (כתוצאה מהגאולה די"ב-י"ג תמוז) במשך יובל שנים, אשר, אם בהתחלת תקופה זו יצא כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בהכרזה „לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה“, והעיד שכבר סיימו כל עניני העבודה, וצריכים רק „לצחצח הכפתורים“, ויתירה מזה, שכבר סיימו גם „צחצוח הכפתורים“, וצריכים רק לעמוד הכן „עמדו הכן כולכם“ לקבל פני משיח צדקנו, הרי בסיומה של תקופה זו, בודאי ובודאי ללא כל ספק וספק ספיקא שכבר הגיע זמן הגאולה, ובלשון חז"לי „כלו כל הקיצין“ וגם ענין התשובה (כהמשך המאמר „ואין הדבר תלוי אלא בתשובה“) הי' כבר בשלימות.

... וחידוש נוסף בדורנו זה גופא – בשנה זו:

נוסף לכך שנמצאים בסמיכות ממש לגאולה האמיתית והשלימה, הרי, שנה זו היא „(תהא) שנת נפלאות אראנו“ (כהר"ת דמנין השנה שנתפשט בתפוצות ישראל), השנה שבה יקויים היעוד „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות“, וכבר ראו בפועל „נפלאות“ המעידים שזוהי ה„שנה שמלך המשיח נגלה בו“, ועד ל„שעה שמלך המשיח בא. . והוא משמיע להם לישראל ענוים הגיע זמן גאולתכם“ (כדברי הילקוט שמעוני), ועד להכרזה ש„הנה זה (המלך המשיח) בא“, שכבר בא, היינו, שעומדים כבר על סף

(1) סנהדרין צז, ב.

(2) מיכה ז, טו.

(3) ישע"י רמז תצט.

(4) שה"ש ב, ח וכשהשיר עה"פ.

ספרי' – אוצר הספרים – לויבאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

בלק

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כח

(תרגום הפשוט)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים ושש לבריאה

א. שְׁנֵאָה מִקְלַקְלַת אֵת הַשׁוֹרָה

מִן הַפְּסוּקִים¹, וְיִקָּם בְּלַעַם בְּבוֹקֵר וַיַּחְבֹּשׁ אֶת אֲתוֹנוֹ וַיִּלֶךְ עִם שְׂרֵי מוֹאָב מִצַּטְט רִשׁ"י אֶת הַמִּילִים, וַיַּחְבֹּשׁ אֶת אֲתוֹנוֹ וּמִפְרָשׁ: „מִכַּאֲן שֶׁהִשְׁנֵאָה מִקְלַקְלַת אֵת הַשׁוֹרָה שֶׁחִבֵּשׁ הוּא בְּעַצְמוֹ, אִמֵּר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: רִשַׁע כִּבֵּר קִדְמָךְ אֲבֵיהֶם, שְׁנֵאֵמַר²: וַיִּשְׁכַּם אֲבֵרָהֶם בְּבוֹקֵר וַיַּחְבֹּשׁ אֶת חֲמוֹרוֹ.”

לְכַאוֹרָה, אֵין מוֹבֵן: כִּפִּי שֶׁמִּצִּיֵּן רִשׁ"י, בְּלַעַם עֹשֶׂה זֹאת מִפְּנֵי „שְׁנֵאֵמַר” לְיִשְׂרָאֵל, וְהִשְׁנֵאָה „מִקְלַקְלַת אֵת הַשׁוֹרָה”, וְאֵילוֹ הַהִמְשָׁךְ³, „אִמֵּר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רִשַׁע כִּבֵּר קִדְמָךְ אֲבֵרָהֶם אֲבֵיהֶם” מְדַבֵּר אֹדוֹת הַרְצוֹן לְקִיִּים אֵת צִיּוּי ה'?

אֵת הָעֲנִיִן שֶׁל „שְׁנֵאֵמַר מִקְלַקְלַת אֵת הַשׁוֹרָה” אֲצֵל בְּלַעַם, אֲנִי מוֹצֵאִים מִסְפָּר פְּעָמִים בְּדַבְרֵי חוּל⁴, אֲךָ הַהִמְשָׁךְ „אִמֵּר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא...”⁵, „כִּפִּי שְׁמוֹאֵב בְּפִירוֹשׁ רִשׁ"י, מוֹפִיעַ רַק בְּמִדְרָשׁ עַל פְּסוּקוֹנֵי⁶, וְכִן נִאֲמַר שֶׁם⁶: „וַיִּשְׁכַּם⁷, קִדְמָךְ וְעַמְד בּוֹרִיּוֹת, הוּא בְּעַצְמוֹ⁸, אִמֵּר לֹךְ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: רִשַׁע כִּבֵּר קִדְמָךְ אֲבֵרָהֶם אֲבֵיהֶם לְעֻקּוֹד אֵת יִצְחָק בְּנֵי (שְׁנֵאֵמַר⁹) וַיִּשְׁכַּם אֲבֵרָהֶם בְּבוֹקֵר וַיַּחְבֹּשׁ אֶת חֲמוֹרוֹ.”

- 1) פִּרְשָׁתוֹ כִּב, כֹּא.
- 2) וַיִּרֵא כִב, ג.

- 3) בְּדַפּוֹס רִאשׁוֹן וְכִב' כִּת"י רִשׁ"י (שֶׁתַּח"י) לִיתָא הַהִמְשָׁךְ „אִמֵּר הַקְּבִי" כו", אֲבָל בְּדַפּוֹס שֵׁנִי וְכוּ"כ כִּת"י רִשׁ"י הוֹבֵא גַם הַהִמְשָׁךְ, כַּכְּפִנִים (אֲלֵא שֶׁכִּמְכָה מֵהֶם לִיתָא „שְׁנֵאֵמַר”, וְרֵאָה לְקַמֵּן הָעֵרָה⁹).
- 4) סְנֵהֲדִין קָה, ב; ב"ר פִּנְיָה, ח; וְרֵאָה מִכִּילְתָא בְּשִׁלַּח (יד, ו) – הוֹבֵא לְקַמֵּן בְּפִנִים (סַעִיף ג' ה').
- 5) בְּמִדְרָשׁ פ"כ, יב בְּסוֹפֵר. תַּנְחוּמָא (וְתַנְחוּמָא בִּאֲבַעֲרִי) פִּרְשָׁתוֹ ח (יא).
- 6) בְּמִדְרָשׁ שֶׁם.
- 7) כ"ה בְּמִדְרָשׁ שְׁלִפְתִּינֵי. וְתַנְחוּמָא (וְעֵדִי תַנְחוּמָא בִּאֲבַעֲרִי) הַלְשׁוֹן: מִיֵּד הַשִּׁכִּים בְּבוֹקֵר שְׁנֵאֵמַר וַיִּקָּם בְּלַעַם בְּבוֹקֵר וַיַּחְבֹּשׁ אֶת אֲתוֹנוֹ (וְכִנְסָמֵן בְּרִשׁ"ש לְבַמְדַּבֵּר שֶׁם).
- 8) וְתַנְחוּמָא (וְתַנְחוּמָא בִּאֲבַעֲרִי) שֶׁם (בְּמִקּוּם „קִדְמָךְ” בְּעַצְמוֹ): וְכִי לֹא הוּא לֹךְ עֵבֶד וְלֹא שִׁפְחָה אֵלֵא מִרִּבֵּי שְׁנֵאֵמַר שְׁנֵאֵמַר אֵת יִשְׂרָאֵל קִדְמָתוֹ וְעַמְד בּוֹרִיּוֹת הוּא בְּעַצְמוֹ.
- 9) כ"ה תַּנְחוּמָא. וְרֵאָה גַם סוֹף הָעֵרָה 3 – ב' נוֹסְחָאוֹת אֲלוֹ בְּפִרְשׁ"י.

בְּמִדְרָשׁ¹⁰ נִתֵּן הִיָּה לְכַאוֹרָה לְבֹאֵר, שֶׁהִדְגִּשׁ הוּא עַל מַעֲלַת הַזּוֹרִיּוֹת¹¹ מִבְּחִינַת הַזְּמַן (וְרַק אַחֲרַי מִכֵּן נִאֲמַר „הוּא בְּעַצְמוֹ”) – זּוֹרִיּוֹת הַמֵּתְבַשְׂאֵת בְּ”וִיקָם בְּלַעַם בְּבוֹקֵר”: כִּיּוֹן שֶׁאִמֵּר לֹךְ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא „קוּם לָךְ אַתָּם”¹², חֲשַׁב בְּלַעַם, שְׁבוֹכּוֹת קִיִּימוֹ אֵת צִיּוּי ה' „לָךְ” בּוֹרִיּוֹת, הוּא יִצְלִיחַ „לְקַלֵּל אֵת יִשְׂרָאֵל”¹³, וְלִמְרוֹת שֶׁמִּלְכַתְחִילָה לֹא רִצָּה זֹאת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הִרִי „שְׁמֵא אִפְתָּנוּ וַיִּתְרַצָּה”¹⁴ בּוֹכּוֹת הַזּוֹרִיּוֹת. וְעַל כֵּךְ „אִמֵּר לֹךְ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא”, שְׁבַעֲנִין הַזּוֹרִיּוֹת „כִּבֵּר קִדְמָךְ אֲבֵרָהֶם אֲבֵיהֶם.”

אֲךָ בְּפִירוֹשׁ רִשׁ"י אֵין מְדוּבָר עַל הַזּוֹרִיּוֹת, וּבְמִיּוֹחַד לֹא עַל זּוֹרִיּוֹת בְּזִמְנָן, וְהִדְגִּשׁ הוּא רַק עַל „חִבֵּשׁ הוּא בְּעַצְמוֹ”, וְזֹאת מִפְּנֵי „שְׁנֵאֵמַר מִקְלַקְלַת אֵת הַשׁוֹרָה” – וְאֵם כֵּךְ, אֵין מוֹבֵן, מִזֵּי הַ”זְכוּת” שֶׁחֲשַׁב בְּלַעַם לְקַבֵּל עַל יַד פְּעוּלָה הַנוֹבַעֵת מִ”שְׁנֵאֵמַר”¹⁵?

ב. הַלִּיכַת בְּלַעַם – בְּנִיגוּד לְרִצּוֹן ה'

זֹאת וְעוֹד: אַחֲרַי עִיּוֹן בְּמִדְרָשׁ שֶׁהוֹזְכַר לְעִיל רֹאִים, שֶׁאֵף אֵת דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ אֵי אִפְשָׁר לְבֹאֵר בְּדֶרֶךְ שְׁלַעִיל, שֶׁבְּלַעַם חֲשַׁב שֶׁמִּפְּנֵי זּוֹרִיּוֹתוֹ יוֹכֵל לֹמַר אֵת הַהִיפָךְ מִן הַבְּרוּכּוֹת:

בְּמִדְרָשׁ¹⁶ מוֹבָאִים דְּבָרִים אֲלוֹ בַּהִמְשָׁךְ

- 10) וְעֵדִי תַנְחוּמָא הַנִּל – אֵף שֶׁמִּפְּרָשׁ שֶׁם (כִּנְיָל) מְרֻבֵּב שְׁנֵאֵמַר שֶׁשְׁנֵאֵמַר אֵת יִשְׂרָאֵל.
- 11) לְהַעֲרִי שְׁבַת"א וְתִכְיַע תְּרַגְמוּ וַיַּחְבֹּשׁ (אֵת אֲתוֹנוֹ) – וּזְרִיּוֹ (יֵת אֲתִנְיָ). וְכֵן תְּרַגְמוּ (וַיִּרֵא שֶׁם) „וַיַּחְבֹּשׁ אֵת חֲמוֹרוֹ” שֶׁל אֲבֵרָהֶם (אֲבָל בְּפִרְשׁ"י שֶׁם פ' „וַיִּשְׁכַּם” – וַיִּדְרֹךְ לְמַצְוָה. וְעַל תִּיבַת „וַיַּחְבֹּשׁ” פ' – „הוּא בְּעַצְמוֹ וְלֹא צוּה לְאֲחַד מְעַבְדֵי שֶׁאֲבָהָה מִקְלַקְלַת הַשׁוֹרָה”. וְרֵאָה לְקַמֵּן בְּפִנִים). מִשְׁא"כ בְּפ' תְּצוּה (כֵּט, ט), וְחֻבְשָׁתָא לְהַם מִגְּבֻעוֹת” תְּרַגְמוּ בְּאוֹפֵן אַחֵר. וְרֵאָה סִפְר הַשְּׂרִשִּׁים לְר"י בִּן גִּ'נֵּאֵחַ וְלַהֲרַד"ק עֶרֶךְ תַּבְשׁ. וְאִכְ"מ.
- 12) כִּב, כ.
- 13) לְשׁוֹן חוּל"ב ב"ר שְׁבַעֲרָה 4.
- 14) לְשׁוֹן רִשׁ"י פִּרְשָׁתוֹ שֶׁם.
- 15) בְּמִלְאכַת הַקְּדוֹשׁ עַל פִּרְשׁ"י כֵּאֵן מִפְּרָשׁ בְּפִרְשׁ"י כְּדִלְעִיל בְּמִדְרָשׁ. אֲבָל – אֵין הוּא מִשְׁמַע כִּלְל בְּפִרְשׁ"י כַּכְּפִנִים.
- 16) בְּמִדְרָשׁ וְעֵדִי תַנְחוּמָא (וְרֵאָה גַם תַּנְחוּמָא בִּאֲבַעֲרִי).

„מִלֵּאֵו אֵת הָאָרֶץ וְכַבְּשׁוּהָ”⁵⁸, אֵת הַדְּבָרִים הַמִּתְרַיִם שְׁבַעֲעוֹלִים יֵשׁ לְכַבֹּשׁ וְלַהֲכַנִּים לְרִשׁוֹת הַקְּדוֹשָׁה.

אֲךָ כֵּאֵשֶׁר מְדוּבָר עַל „אֲתוֹנוֹ שֶׁל בְּלַעַם”, עֲנִינִים שֶׁל הָרַע שֶׁל לְעוֹמֵת זֶה, ג' קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת, שֶׁאֵי אִפְשָׁר לְזַכְּכֶם – לְגַבִּיהֶם יֵשׁ לְנַהוֹג בְּ”שְׁנֵאֵמַר מִקְלַקְלַת אֵת הַשׁוֹרָה”, בְּאוֹפֵן שֶׁל דְּחִיָּה.

ח. „כִּבֵּר קִדְמָךְ אֲבֵרָהֶם” – אֲתַהֲפַכָּא

אֲךָ לֹא דִי בְּכָךְ: הִרִי מִשְׁמַעוֹת שֶׁל „וַיַּהֲפֹךְ ה' אֶלְקִיךָ לָךְ אֵת הַקְּלָלָה לְבִרְכָה” הִיא⁵⁹ שֶׁהַקְּלָלָה עֲצוּמָה הוֹפַכַת לְבִרְכָה – אֲתַהֲפַכָּא, זְדוּנוֹת נַעֲשׂוּ לֹךְ כּוֹכּוֹיּוֹת, שֶׁהָרַע הוֹפֵךְ לְטוֹב, וְלֹא רַק זֶה שְׁבַמְקוּם הַקְּלָלָה בְּאֵה בְּרַכָּה.

וַיֵּשׁ לֹמַר שֶׁהַסִּבֵּר לְכָךְ בְּעִבּוּדְתוֹ הַרוּחַנִית שֶׁל הָאָדָם הוּא:

בְּ”שׁוֹרָה”, „שׁוֹרַת הַדִּין”, הַכּוּוֹנָה הִיא לְהַתְּנַהֲלוֹת הָעֲנִינִים עַל פִּי סֹדֵר, עַל פִּי טַעַם וְדַעַת, עַל פִּי סֹדֵר דְּקְדוּשָׁה, וּבְמִיּוֹחַד כִּפִּי שְׁכוּתָב כֵּאֵן רִשׁ"י „שׁוֹרָה” סַתְּם, וְלֹא „שׁוֹרָה” שֶׁל גְּדוּלָה⁶⁰. וְאֵם יֵשׁ ח"ו „קְלַקְלוֹ הַשׁוֹרָה” שְׁלִילִי, וַיּוֹרְדִים מִ”שׁוֹרָה” שֶׁל קְדוּשָׁה, „חַטָּא וּפְגָם וְעַבֵּר אֵת הַדֶּרֶךְ”, הַנוֹבַע מִ”שְׁנֵאֵמַר” (שֶׁל הַ”לְעוֹמֵת זֶה” לְקְדוּשָׁה) שֶׁל הַיִּצָּר הָרַע לְיִצָּר הַטוֹב – הִרִי כְּדִי לְתַקֵּן זֹאת, נִדְרַשׁ „קְלַקְלוֹ הַשׁוֹרָה” לְצַד הַחַיּוּבִי⁶¹ – „תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה רַבָּה”⁶², מַעַל לְמִדְיָה וְהַגְּבִלָה שֶׁל „שׁוֹרָה” דְּקְדוּשָׁה.

וְזוֹהִי הַכּוּוֹנָה שֶׁל „כִּבֵּר קִדְמָךְ אֲבֵרָהֶם”: עַל יַדִּי הָאֲהָבָה הַרְבֵּה וּמִסִּירוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל אֲבֵרָהֶם אֲבִינֵנו, הַבָּאָה בִּירוּשָׁה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד

58) כִּרְאשִׁית א, כח.

59) רֵאָה לְקוּטֵי תַצָּא שְׁבַעֲרָה 31 (לֵט, סַעִיד וְאִילֶךְ).

60) כְּלִשׁוֹן הַגְּמָרָא – הוֹבֵא לְעִיל סַעִיף ג.

61) וְרֵאָה סִפְר הַמַּאמְרִים בְּאֵתִי לְגַנִּי – דְּשַׁנַּת הַשִּׁיית (פ"ג וּה); תְּשִׁי"ג (בְּתַחֲלָתוֹ. שֶׁם פ"ו); תְּשִׁי"ד (בְּתַחֲלָתוֹ) וְעוֹד – עִיד הַפִּיכַת שְׁטוֹת דְּלַעוּ"ו עִי"י שְׁטוֹת דְּקְדוּשָׁה.

62) תְּנִיא פ"ו.

מִיִּשְׂרָאֵל, הוֹפְכִים לְקְדוּשָׁה אֵת „קְלַקְלוֹ הַשׁוֹרָה” הַשְּׁלִילִי, הַנוֹבַע מִהִשְׁנָאָה לְקְדוּשָׁה. כְּלוּמַר, נִיּוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁאֵי-אִפְשָׁר לְבַרְרֵם בְּדֶרֶךְ שֶׁל שׁוֹרָה דְּקְדוּשָׁה – כִּי נִיּוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּפְלוּ אֵל הַדְּבָרִים הָאֲסוּרִים שֶׁל שֶׁלֶשׁ הַקְּלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת אֵי אִפְשָׁר לְבַרְרֵם עַל פִּי תוֹרָה (וְלַהֲפִיךְ⁶³, „לְפִי תוֹרָה יֵשׁ לְדַחּוֹתֵם”⁶⁴) – הִרִי עַל יַדִּי „תְּשׁוּבָה גְּדוּלָה” .. שֶׁהִיא תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה מְעוּמְקָא דְּלִבָּא בְּאֲהָבָה רַבָּה וְחֻשִׁיקָה וּנְפִשׁ שׁוֹקֵקָה לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ”, הִרִי גַם הֵם מִתְּעִלִים וְנַהֲפִכִים לְקְדוּשָׁה, כְּמוֹסִבֵּר בְּתַנְיָא⁶⁵, שְׁזוּדוֹת אֲלוֹ הוֹפְכִים לְזְכוּיּוֹת מִמֶּשׁ.

ט. הַפִּיכַת הַקְּלָלָה לְבִרְכָה

וְכֵאֵן רֹאִים אֵת הַ”עֲנִינִים הַמוֹפְלָאִים” שֶׁל „יֵינָה שֶׁל תוֹרָה” שְׁבַפִּירוֹשׁ רִשׁ"י:

תּוֹכְנָה שֶׁל פִּרְשַׁת בִּלְק הוּא, שֶׁלְמִדּוֹת שֶׁבִּלְק שְׁכַר אֵת בְּלַעַם לְקַלֵּל אֵת יִשְׂרָאֵל, הִרִי תוֹצֵאָה מִכֵּךְ לֹא הִיתָה בִּיטוּל הַקְּלָלוֹת בְּלִבְד, אֲלֵא יוֹתֵר מִכֵּךְ, הַקְּלָלוֹת הַפְּכוֹ לְבִרְכָה, כְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק שְׁלַעִיל, „וְלֹא אֲבָה ה' אֶלְקִיךָ לְשִׁמּוֹעַ אֵל בְּלַעַם וַיַּהֲפֹךְ ה' אֶלְקִיךָ לָךְ אֵת הַקְּלָלָה לְבִרְכָה כִּי אֲהַבֵךְ ה' אֶלְקִיךָ.”

דְּבַר זֶה נִרְמֵז בְּפִירוֹשׁ רִשׁ"י – מִיֵּד בְּפַעּוּלָתוֹ הַרְאֵשׁוֹנָה שֶׁל בְּלַעַם בְּתַחֲלִיל הַלִּיכָתוֹ, „לְקַלֵּל אֵת יִשְׂרָאֵל” שֶׁהַפְּעוּלָה „וַיַּחְבֹּשׁ אֵת אֲתוֹנוֹ”, הַ”שְׁנֵאֵמַר מִקְלַקְלַת אֵת הַשׁוֹרָה”, הַתְּבַטְלָה מִיֵּד וְהַתְּהַפְּכָה עַל יַדִּי שׁ”כִּבֵּר קִדְמָךְ אֲבֵרָהֶם אֲבֵיהֶם”, עַל יַדִּי אֲהָבָה מִקְלַקְלַת אֵת הַשׁוֹרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁהָאֲהָבָה מְלַמְטָה עוֹרְרָה, כְּמִים הַפְּנִים לְפָנִים, גַּם מְלַמְעֵלָה אֵת „וַיַּהֲפֹךְ... אֵת הַקְּלָלָה לְבִרְכָה כִּי אֲהַבֵךְ ה' אֶלְקִיךָ”⁶⁶.

(מִשִּׁיחַת ש"פ חו"ב תשנ"ב)

63) רֵאָה תְּנִיא שֶׁם וְאִילֶךְ.

64) רֵאָה לְקוּטֵי שֶׁה"ש ו, ד.

65) פ"ו. וְרֵאָה בְּאֵרוּכָה דְרַמ"צ קָצָא, א וְאִילֶךְ – דְּזוּהִי הַמַּעֲלָה דְּבַעִיַת לְגַבִּי צִדִּיקִים.

66) רֵאָה לְקוּטֵי תַצָּא שְׁבַעֲרָה 31.

פרעה היתה, כשיטת המדרש, ענין של קלקול, אלא להדגיש, להיפך – שהיה זה מתוך חישוב של רווח גדול, כדי להשפיע על כל עבדיו שיצטרפו אליו, כפי שאומר שם רש"י⁴⁷ – בהמשך פירושו של „ואת עמו לקח עמו” – „משכם בדברים, לקינו ונטלו ממוננו ושלחנום... ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים... אני אקדים לפניכם...”, או מפני חישובו לקבל בחזרה את ממונם⁴⁸.

(ב) מדוע אין רש"י אומר בסוף פירושו בפרשתנו כאן, ש„קדמך אברהם אביהם לעקוד את יצחק בנו”, כפי שמופיע במדרש. כי, לפי רש"י הדגש הוא על הענין של „אהבה מקלקלת את השורה”, ולא על הציווי החיובי – לעקוד וכי⁴⁹.

ז. אהבה ושנאה בהגבלה ובלב הגבלה

מיינה של תורה בפירוש רש"י:

תוכנה של פרשת בלק הוא – „ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך”⁵⁰, זוהי הנקודה⁵¹ העיקרית של כל פרטי הסיפור של בלעם, המדגישים את הפיכת הקללה לברכה.

ומובן, שגם סיפור התורה אודות „שנאה מקלקלת את השורה” של בלעם, אף הוא מפני שזה לצורך הברכה.

ההסבר לכך הוא:

עבודת האדם בכלל היא בשני כיוונים, סור מרע ועשה טוב: סור מרע – מפני השנאה לרע. לכל מה שלהיפך מרצון ה'⁵², ועשה טוב – מפני האהבה לה', „כי המקיימן באמת הוא האוהב את שם ה' וחספן לדבקה בו באמת”⁵³.

(47) בפ' בשלח (ממכילתא שם. וראה גם שם לפניו: וכיון שראו כו').

(48) ראה גם יפה תואר (השלם) לב"ר שם ד"ה דכתיב ויאסור. אבל ראה מלאכת הקודש על פרש"י בשלח שם.

(49) להעיר שבא' מכת"י רש"י (שתח"י) מסיים „כדי לעשות רצוני”.

(50) תצא כג, ו.

(51) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ג ע' 170 ואילך.

(52) ראה תניא פ"י.

(53) תניא פ"ד.

לנאמר לפני כן – „שבדרך שאדם רוצה לילך בו מוליכין אותו שמתחילה נאמר לו לא תלך, כיון שהעיו פניו להלוך הלך, שכן כתיב¹⁷, ויהר אף אלקים כי הולך הוא, אמר לו הקדוש-ברוך-הוא, רשע, איני חפץ באיבודן של רשעים, הואיל ואת רוצה לילך ליאבד מן העולם קום לך, ואך את הדבר; ללמדך שבהתראה הלך¹⁸, מיד: וישכם...”, כדלעיל.

מכך מובן, שכונתו לא היתה לזכותו מפני זריזות בקיום ציווי ה'. להיפך, מכך שהקדוש-ברוך-הוא הזהירו והתרה בו „הואיל ואת רוצה לילך ליאבד מן העולם קום לך” ידע בלעם בודאות, שהליכתו היא בניגוד לרצון ה'.

למרות זאת, ניתן היה להסביר את דברי המדרש, ולפחות באופן דחוק מאד, שזריזותו של בלעם היתה פעולה של הפקרת נפשו, (בניגוד למסירות נפש שמצד הקדושה). שלמרות שהקדוש-ברוך-הוא אמר לו שהוא הולך „ליאבד מן העולם”, הוא הלך בזריזות, וחשב „להמשיך” על ידי כך מכוונות הטומאה. ועל כך „אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: רשע כבר קדמך אברהם אביהם” במסירות נפשו „לעקוד את יצחק בנו”, שזוהי מסירות נפש בדרגה גבוהה יותר ממסירות נפש של עצמו.

אך לגבי פירוש רש"י, הרי:

(א) כאמור לעיל, אין הוא מדבר כלל על זריזות – הוא איננו מביא את הפסוק¹⁹, ויקם בלעם בבוקר...“.

(ב) רש"י איננו מביא את הענין, שהקדוש-ברוך-הוא אמר לבלעם שהוא הולך „ליאבד מן העולם”, ולהיפך, רש"י אומר בפסוק הקודם „אם לקרוא לך – אם הקריאה שלך וסבור אתה ליטול עליה שכר, קום לך אתם”.

(17) פרשתנו שם, כב.

(18) בבמדב"ר (ותנחומא באבער) ה' אפשר לפרש (בדוחק עכ"פ) „ללמדך שבהתראה הלך” שקאי על ההתראה ד, ואך את הדבר” שמתחיל ענין בפ"ע. אבל הלשון בתנחומא, וכתוב ואך את הדבר” כהמשך ללפניו – ראה לפרש כן.

(19) בדבור המתחיל.

את ישראל" – שמשמעותם של דברים אלו היא, לכאורה, כמשמעות של "כבר קדמך אברהם", אך רש"י אומר, "אמר הקדוש-ברוך-הוא רשע כבר קדמך", כלומר, שבפעולה, ויחבוש את אתוננו" היתה מצד בלעם כוונה מיוחדת, אשר עליה השיב הקדוש-ברוך-הוא, "כבר קדמך", ואילו במדרש נאמר, "תבוא חבשה ותעמוד על חבשה", וניסוח זה אינו מצביע על כוונה מיוחדת בפעולתו של בלעם – ויחבוש".

ד. קטרוגו של בלעם איננו מתקבל

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

בלק שכר את בלעם כדי, "לך נא ארה לי את העם הזה"²⁶, אך לאחר שהקדוש-ברוך-הוא מנעו מללכת²⁷, ובסופו של דבר אמר לו²⁸ "ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה", הרי "אף-על-פי-כן וילך בלעם" משום שחשב, "שמה אפתנו ויתרצה" לקלל ח"ו את ישראל. או על ידי קטרוג על ישראל – כדברי רש"י בהמשך²⁸, שלאחר שראה בלעם שהקדוש-ברוך-הוא, "לא יחפוץ לקללם", אלא להיפך, הוא חפץ לברכם, ובלעם בעצמו נאלץ לעשות זאת פעמיים, הוא אמר, "אזכיר עוונותיהם והקללה על הזכרת עוונותיהם תחול". וכפי שאומר רש"י²⁸ על המילים, "וישת אל המדבר פניו – כתרגומו", נאמר, "ושוי לקבל עגלא דעברו ישראל במדברא אפודיה", שבלעם הזכיר את חטא העגל.

וכן בענייננו: לפעולתו "חבש הוא בעצמו" היה מניע גלוי – "שנאה מקלקלת...". אך בלעם היה "קוסם"²⁹, והיתה לו גם כוונה

(26) פרשתנו שם, ו.
(27) שם, יב.
(28) כד, א.

(29) בפרש"י פרשתנו כב, ה נראה בלעם נביא. ועד"ו שם, ח. אבל בפרש"י כג, כד הביא הכתוב (יהושע יג, כב) ואת בלעם בן בעור הקוסם גו' (וראה גם פרש"י שם, יד בד"ה הב'); ובפרש"י כב, ז: וקטנוים בידם – "שלא יאמר אין כלי תשמישי עמי". וראה פרש"י מטות (לא, ו): שהי' בלעם עמהם ומפריח מלכי מדין בנחשונים. וראה סנהדרין קו, סע"א, "בתחילה נביא ולבסוף קוסם" (וראה פרש"י פרשתנו כד, יד). וראה נזיר הקודש שבעריה הבאה. צפע"נ עה"ת פרשתנו כב, לח.

נסתרת³⁰ – על ידי "קלקול השורה" הוא התכוון לקטרוג³¹ על ישראל ברומזו באמצעות זאת³² על התנהגותם של ישראל במדבר, אשר היתה באופן של "קלקול השורה", ועל ידי כך סבר להראות את ההיפך מהאהבה ח"ו של ישראל לקדוש-ברוך-הוא, וממילא לעורר זאת מצד הקדוש-ברוך-הוא לישראל.

ועל כך "אמר הקדוש-ברוך-הוא: רשע כבר קדמך אברהם אביהם", שקטרוגו על ידי הזכרת התנהגותם של בני ישראל אינו מתקבל, כי "כבר קדמך אברהם אביהם", אשר "חבש הוא בעצמו" ובאופן של "אהבה מקלקלת השורה"³³, ולכן לא תאפשר וכותו של אברהם לענין של "חבש הוא בעצמו" (מצד שנאה ומקלקלת...) להשפיע.

וכפי שרואים שבהמשך הפרשה הוזכרה זכות אבות כלפי ישראל פעמים רבות – הן בהליכתו של בלעם³⁴, והן בדיבוריו ובמעשיו – בנוסותו להשתוות לפעולותיהם ולזכותיותיהם של האבות³⁵. וכן גם בכרכותיו³⁶, אשר, כדברי רש"י³⁷, "מברכותיו של אותו רשע אנו למדים מה היה בלבו לקללם".

יותר מכך: לא זו בלבד שקטרוגו בענין זה, "שנאה מקלקלת השורה", לא התקבל מפני זכותו של אברהם, אלא שמשום ש"אהבה מקלקלת את השורה" היה ענינו של "אברהם אביהם" הרי הוא עבר בירושה לבניו אחריו³⁸.

(30) להעיר מנזר הקודש (השלם) לב"ר פי"ט, כ.
(31) ראה לקו"ת תצא רד"ה ולא אבה היא (לח, ג): שיש מקטרוגים שמקטרוגים על ישראל כו' והונו נק' בח' בלעם שכן הי' דרכו של בלעם ג"כ כו'.
(32) ראה גם לקו"ת שם. ולהעיר מפרש"י לעיל בפ' אחרי (טז, ד): אינו משמש בפנים בשמונה בגדים שהוא משמש בהם כחוף שיש בהם זהב לפי שאין קטיגור נעשה סניגור. ועד"ו בפ' חוקת (יט, כב) מיסודו של ר' משה הדרשן, ולפי שאהרן עשה את העגל לא נעשית עבודה זו על ידו שאין קטיגור נעשה סניגור". וראה בצד החיוב – פרש"י תצוה כה, יב; ברכה לג, ב.
(33) פרש"י וירא שם, ג.
(34) פרש"י כב, כו.
(35) פרש"י כג, ד. וראה יפה תואר (השלם) לב"ר פנ"ה שם.
(36) פרש"י שם, ט.
(37) כד, ו (מסנהדרין קה, ב).
(38) להעיר מפרש"י ר"פ ורא: ורא – אל האבות. ראה

והעובדה שלפעמים נמצאה אצלם התנהגות שונה מכך, ואפילו מנוגדת לכך, הרי היא חיצונית בלבד³⁹, ואינה בטבעם ח"ו וברגילותם. ולהיפך: יש להם בירושה ובטבעם אהבה לה, אהבה גדולה אשר "מקלקלת את השורה".

ה. מתוך "קלקול" או מתוך "שמחה" ו"כבוד"

מענינים המופלאים בפירושו רש"י:

בענין של "שנאה מקלקלת את השורה" ו"אהבה מקלקלת את השורה" מובאות במדרש⁴⁰ שתי דוגמאות – הן לגבי אהבה והן לגבי שנאה:

לגבי "אהבה" מביא המדרש את הדוגמא שלעיל אודות אברהם. וכן דוגמא מיוסף "שנאמר⁴¹: ויאסור יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו, וכי לא היה ליוסף כמה עבדים, אלא אהבה מקלקלת את השורה"⁴².

ולגבי שנאה מובאת במדרש, בנוסף לדוגמא של בלעם, גם דוגמא מפרעה, "דכתיב⁴³: ויאסור את רכבו ולא היה לו כמה עבדים, אלא שנאה מקלקלת את השורה".

גם במכילתא⁴⁴ מופיע אותו ענין, עם אותן דוגמאות, אך לא בנוסח "אהבה (או שנאה) מקלקלת את השורה", אלא בניסוח אחר: "ארבעה אסרו בשמחה, אברהם אסר בשמחה, שנאמר וישכם .. אלא לכבוד המקום, יוסף אסר בשמחה, שנאמר ויאסור, אלא לכבוד אביו, בלעם אסר בשמחה, שנאמר .. פרעה אסר בשמחה...".

ההבדל בין שני ניסוחים אלו – אם הפעולה היא מפני "מקלקלת השורה", או מפני "שמחה .. לכבוד" וכדומה, הוא:

לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 114. חט"ו ע' 54. ועוד.
(39) ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב. וראה לקו"ש ח"ו [המתורגם] ע' 59. וש"נ.
(40) ב"ד שם.
(41) ויגש מו, כט.
(42) וכ"ה במדרש לקח טוב ויגש שם: הוא בעצמו לפי שהאהבה מקלקלת השורה של גדולה.
(43) בשלה יד, ו.
(44) בשלה שם.

כאשר הפעולה נעשית מתוך "קלקול השורה", מפני אהבה או שנאה, הרי הפעולה כרוכה ב"קלקול", ולא בתיקון⁴⁵. אך כאשר אומרים שהפעולה נעשית "בשמחה .. לכבוד המקום" וכדומה, מדגישים בכך, שזוהי פעולה של שמחה של כבוד המקום או כבוד אביו. וכך גם להיפך – לגבי בלעם ופרעה.

ויש לומר, שההבדל הנובע מכך להלכה הוא, אם חלה על כך חובה גמורה: אדם חייב בכבוד אביו וכו' (ולכן יש ציווי של "עבדו את ה' בשמחה"). אך אין הדבר כך לגבי פעולה של קלקול השורה⁴⁶.

ו. ניסוחים שונים בפירושי רש"י, ומשמעותם

רש"י בפירושו על התורה אמנם מדגיש בכל ארבעת המקרים אותה הנקודה, שהפעולה נעשתה על ידי האדם בעצמו, ולא על ידי עבדים וכדומה, אך הוא משנה בניסוח הדברים:

אצל אברהם הוא מפרש "ויחבש הוא בעצמו, ולא ציוה לאחד מעבדיו, שהאהבה מקלקלת השורה". וכן בניגוד לכך, בענין של "שנאה מקלקלת את השורה", לגבי בלעם בפרשתנו.

ואילו לגבי יוסף אומר רש"י "הוא בעצמו אסר את הסוסים למרכבה להודרו לכבוד אביו", בדומה לדברי המכילתא. ולגבי פרעה מפרש רש"י רק, "הוא בעצמו".

כלומר, אצל אברהם, ולהבדיל, אצל בלעם, זהו ענין של קלקול השורה, ולעומת זאת אצל יוסף זהו ענין של כבוד אביו, וכן, להבדיל, אצל פרעה, כדלעיל.

ולפי זה מובן:

(א) מדוע מדגיש רש"י בפרשתנו "מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה". בכך הוא מתכוון לשלול את האפשרות שהפעולה "ויאסור את רכבו" – "הוא בעצמו" – אצל

(45) להעיר מפני רש"י פסחים סה, א ד"ה אגב ודיוותיהו.
(46) ולהעיר מהדיעות דס"ל דוריון הוי חיוב גמור ואם לא הקדים הוי כמבטל מצוה (ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך דוריון מקדימין למצות בתחלתו); משא"כ בפעולה הודרשת קלקול השורה, אין לחייב אדם ע"ז. ועצ"ע.